

Remissvar på utredningen om Fler barn i förskolan för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67)

SIOS, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige, vill lämna nedanstående synpunkter i anslutning till betänkande *Fler barn i förskolan för bättre språkutveckling i svenska* (SOU 2020:67).

- SIOS ställer sig i positivt till utredningssyftet att nyanländas barn ska ha rätt till en obligatorisk språkförskola från 3 års ålder (direktinskrivning som ett erbjudande) med minst 15 timmar/vecka inom ramen för den vanliga förskolan och med fokus på språkutveckling.
- SIOS bedömer också som positivt att förskolan ska bli obligatorisk från 5 års ålder för att inkludera barn från de mest utsatta socioekonomiska och sociokulturella områdena med syfte att förbättra deras språkutveckling i svenska inför fortsatta studier i grundskolan. Men vi kommer nedan anmärka på några farhågor kopplade till obligatoriet och dess kontext. Deltagande i förskolan har stor betydelse för barns språkutveckling i svenska, i synnerhet för nyanlända barn och andra barn som inte talar svenska i hemmet med sina vårdnadshavare.
- Vi delar utredningssynpunkterna om förskolans viktiga roll för att förbättra likvärdigheten och kunskapsresultaten i skolan, liksom när det gäller att förbättra integrationen i samhället. Det kräver emellertid ytterligare åtgärder för en hög och likvärdig kvalitet i alla förskolor.
- SIOS ställer sig frågande till varför andra språkutvecklande insatser inte omnämns inför det godtagbara syftet att ge barn med bristande svenskkunskaper bättre förutsättningar för språkutveckling i svenska och därmed bättre möjligheter att klara förskoleklassen och uppnå bättre resultat i grundskolan.

Språkutveckling för flerspråkiga barn

Utredning förbiser vikten av att nyanlända barn oavsett ankomstår och färdighet i svenska inte ges möjlighet att kunna utveckla sitt modersmål eller första språk och samtidigt utveckla svenskan. Detta förutsätter ett 1-19 års språkutvecklande perspektiv i barnomsorg, förskola via grundskolan och gymnasieskolan som kan tillgodose ”nyanländas barn” enligt den nya

definitionen rättmätiga språkliga och utbildningsmässiga rättigheter. Hur ser den svenska skolan på sitt uppdrag att erbjuda elever lika rättigheter och lika möjligheter? Vilka utbildningsorganisatoriska modeller är bäst adekvata för flerspråkiga elevers språkutveckling och för skolframgång är frågor som utredningen inte ger något svar.

Förslaget: I skollagen (2010:800) ska det införas en definition av nyanlänt barn

SIOS tillstyrker förslaget att införa en definition av nyanlänt barn i skollagen även om det finns en stor komplexitet i att indela dessa kategorier utifrån graden av språkfärdighet samt att erbjuda adekvata språkutvecklande miljöer för dessa heterogena barngrupper. Det behövs en tydlig definition av vad som avses med nyanlända barn eftersom det är den målgrupp som utredningens förslag enligt direktiven ska rikta sig till. I befintlig lagstiftning saknas en definition eller förklaring av vad som avses med nyanlända barn. Utredning problematiserar inte målgruppens heterogenitet och konsekvenserna för utbildningens anordnare.

Förskollärare behöver bättre kompetens om barns andraspråkutveckling

Utredningens bedömning: Examensbeskrivningen för förskolläraryxamen bör ändras så att det i examensmålen anges att studenten ska visa fördjupad kunskap även om barns andraspråkutveckling.

SIOS ställer sig positiv till utredningens bedömning om examensmålen för förskoleläraryxamen men är kritiska till att utredningen exkluderar andra utbildningsmöjligheter/vägar för tvåspråkiga/flerspråkiga modersmållärare och förskolelärare.

Kompetenshöjande insatser

Det behövs kompetenshöjandeinsatser för att öka språknivån bland de som arbetar i förskolan samt kunskap om flerspråksinläring. Det gäller att ta vara på den personal som finns i förskolan. I den utsträckning arbetsgivaren inser att språknivån eller kunskapen om flerspråksinläring borde höjas, ska sådana insatser för att underlätta för personal införas. Tyvärr är det istället vanligt, vilket också utredningen visade på, att personal prioriterar bort kompetensutveckling (liksom rast och reflektionstid) för att inte barnen ska fara illa eller för att inte sätta sina kollegor i en ohållbar situation då det lämnar gruppen. Detta framförallt på grund av för stora barngrupper och för lite personaltäthet. Därför behövs fler insatser för att förskolan ska klara av detta uppdrag på ett bra och säkert sätt (både för barn och personal).

Direktinskrivning av barn samt obligatorisk förskola från 5 års ålder

Förskolans kapacitet

Vi ställer oss frågande till om förskolorna har kapacitet att ta emot fler barn utan att det sker en utbyggnad av förskolan. Självklart inser vi att det kommer se väldigt olika ut i landet med anledning av den segregation som råder, samt de olika förutsättningar som finns. Men i någon

uträckning så gäller det ändå alla förskolor med hänsyn till att förskoleplikten från 5 års ålder även föranleder förflyttning barn från pedagogisk omsorg till förskolan. Vi befarar att det kommer leda till ytterligare större barngrupper och en lägre personaltäthet än det är idag. Utredningen framhäver också att det kan komma att behöva anställas fler personal och att det finns en risk att förslaget på kort sikt leder till en lägre personaltäthet och en lägre förskolelärartäthet på nationell nivå. Vi erfar att förskolepersonal, bland annat genom *Förskoleupproret*, upplever att situationen redan idag är pressad och ohållbar. Utredningen pekar samtidigt på hur förskolepedagoger i hög utsträckning är sjukskrivna på grund av hög arbetsbelastning och en utbredd känsla av otillräcklighet hos personalen. Därmed upplever vi att det behövs fler satsningar för att detta förslag ska bli lyckat.

Med utredningens förslag kommer det att krävas en ny organisering inom kommunen för att sköta denna administration, bland annat den om att kartlägga barn som står utanför förskolan. Men möjligen går det att ta var på BVC:s roll, men det verkar utredningen anse kan bli svårt med tanke på sekretess och liknande. Denna nya administration samt logistiken för alla nya tilldelningar av förskoleplatser kan komma att bli tids- och resurskrävande för kommunerna. Men viktigt är att de enskilda föräldrarna har möjlighet att överklaga beslutet om de är missnöjda över den förskola som kommunen valt åt dem, då det i vanliga fall baseras på en föräldraansökan om plats.

Förskoleplikt

Vi känner viss reservation mot att använda tvång för att förmå föräldrar att lämna sina barn till förskolan. Många föräldrar vill vara med sina barn och uppfostra dem själva utan att lämna dem till en förskola för att de behöver jobba. Det nämns inte av utredningen som ett motiv till varför barn inte deltar i förskolans verksamhet, vilket vi finner är märkligt. Istället är utredningen inne på diverse andra olika anledningar till varför barnen inte delar. Vi kan skönja ett misstänkliggörande av föräldrar och familjer med en annan etnisk bakgrund än svensk och det anspelas på föreställningar och förklaringsmodeller som är ytterst generaliserande och som i utredningen kopplas samman med en hel heterogen grupp av föräldrar utifrån att de har utländsk bakgrund eller bor i socioekonomiskt utsatta områden. Men det kan kort och gott vara så att föräldrar vill uppfostra barnen själv. Om det är så att föräldrar vill ha barnen hemma tills de är 3 eller tills de är 6 år, det kan säkert vara olika. Men att ha som norm i ett samhälle (så som vi har i Sverige) att föräldrar lämnar sina barn på förskola vid 1 års ålder, det är inte heller oproblemiskt. Det som gör att vi ställer oss välvilliga till förslaget är att det föregås av en rad insatser för att informera om förskolan, de positiva effekterna och som ska göra det lätt tillgängligt för föräldrar att välja att låta sina barn börja, redan innan plikten kommer. Till det ska också räknas att det lämnas utrymme för att göra undantag för barn där det inte är lämpligt att börja förskolan vid 5 års ålder samt att det inte nämns några repressalier för den som inte håller sig till skolplikten.

Registrering av personer med annan etnisk bakgrund

Vi ställer oss positiva till att kommunerna ska kunna göra sina uppsökande informationsinsatser och vi inser att det kräver information om hur situationen ser ut. Men det framstår ändå för oss som olustigt att barn och deras föräldrar med annan etnisk bakgrund ska

registreras, kartläggas och nivå bedömas utifrån sin svenska för att se om de tillhör denna grupp som ska omfattas. Vi uppfattar att det tenderar att leda till ett indelning av ”vi och dem”. I det här sammanhanget så är det personer som har annan etnisk bakgrund och som inte behärskar svenska språket så bra, som är ”de andra”. Men i stort sett alla med utländsk bakgrund kommer bedömas utifrån denna uppdelning, och det vid 2-3 års ålder. Detta förstärker redan pågående normer i samhället som gör skillnad på oss (vi med annan etnisk bakgrund) gentemot majoritetssvensken. Språkförskolan borde vara ett tydligare erbjudande och istället vända sig till alla.

Slutsats

Vi delar i stort utredningens synpunkter om förskolans viktiga roll för att förbättra likvärdigheten och kunskapsresultaten i skolan, liksom när det gäller att förbättra integrationen i samhället. Det kräver emellertid ytterligare åtgärder för en hög och likvärdig kvalitet i alla förskolor. Vi ser då framförallt att förskolorna och skolan ska jobba med barnens flerspråkighet som en resurs och anlägga ett längre språkutvecklande perspektiv. Vi ser också hur de förebyggande åtgärderna för att förmå föräldrar att välja förskolan prioriteras, så som att informera om förskolan på ett uppsökande vis samt att ge ett konkret erbjudande om plats vid terminsstart. Men för likvärdighetens skull vore det bäst om detta erbjudande gavs alla barn som inte är inskrivna i förskolan.

Vi är försiktigt positiva till förslaget att göra förskolan obligatorisk för 5 åringar men menar att det kräver en verksamhet som på ett hållbart sätt är redo att ta emot det ökade antalet barn som det innebär. Men vi menar också att det behöver lämnas utrymme för att göra undantag för barn där det inte är lämpligt att börja förskolan vid 5 års ålder samt att det inte tillämpas några repressalier för den som inte håller sig till skolplikten, utan då snarare blir en ökad kommunikation. Att införa en förskoleplikt är ett ganska ingripande förslag för att åstadkomma förändring. Vad gäller definitionen av nyanlända barn, som det ofta handlar om, så är den väldigt komplex och frågan är om den kommer vara tillräcklig och användbar, men det återstår att se.

SIOS är smått tveksamma till den tendens som finns i utredningen att misstänkliggöra föräldrar med annan etnisk bakgrund än svensk och att göra samband mellan den minskade delaktighet i förskolan med andra föreställningar om dessa föräldrar. Det är bitvis en kraftigt generaliserande beskrivning av dessa föräldrar som tillhör en ytterst heterogen grupp men som buntas ihop baserat på sin utländska härkomst. Det skrivs om hur dessa familjer ska registreras och kartläggas kopplat till vilken språknivå dessa barn (i 2-3 års åldern) har samt deras föräldrar. Tyvärr upplever vi att det här tangerar den debatt som finns i samhället idag och som gör en uppdelning mellan ”vi” (majoritetssvensken) och ”de andra” (vi med annan etnisk bakgrund) och där vi som tillhör ”de andra” inte behandlas likvärdigt. Det går hand i hand med den förskjutningen som nu pågår inom integrationspolitiken där krav på assimilation ersätter visioner om mångfald.

Vi ser också behovet av att huvudmännen för förskolorna möjliggör för sig personal att genomföra kompetenshöjandeinsatser, som att förbättra sitt språk eller sin kunskap om flerspråksinlärning och det utan att det går ut över barn och medarbetare. Det är viktigt att detta inte är ett ansvar som läggs över på den enskilda personalen.

Förskolan har en viktig roll för att förbättra likvärdigheten och kunskapsresultaten i skolan samt för att förbättra integrationen i samhället. Flerspråkigheten behöver lyftas fram som något positivt och barn men annan etnisk bakgrund, och barn från socioekonomiskt utsatta områden, ska ges en självklar plats inom förskolan där de kan kompenseras för eventuella språkbrister och ges en likvärdig start inför skolan.

Amadeu Batel
SIOS ordförande